

Nr 220.

Av herr Schött m. fl., om anslag till Svenska Eldbegängelseföreningen.

Eldbegängelse tanken har sedan början av 1800-talet haft livliga förespråkare bland socialt intresserade personer i olika länder, icke minst bland läkarna. Under århundradets senare hälft fick eldbegängelserörelsen allt större omfattning och ökat antal anhängare. Sålunda uttalade sig på 1870-talet flera internationella läkarkongresser i Brüssel, Florens, Rom, Turin, Milano etc. för nödvändigheten att av såväl hygieniska som estetiska skäl införa eldbegängelse.

Sedan genom uppfinningen av en för ändamålet lämplig förbränningsugn de tekniska svårigheterna vid eldbegängelse blivit lösta, blev världens första moderna krematorium färdigt i Milano 1876.

Dessförinnan hade emellertid en mängd eldbegängelseföreningar bildats i Tyskland, Österrike, England, Holland, Schweiz och U. S. A.

I de nordiska länderna tillkommo eldbegängelseföreningar följande år: i Danmark 1881, i Sverige 1882, i Finland 1888, i Norge 1889.

Vid 1929 års slut utgjorde medlemsantalet:

- i Dansk Ligbrændingsforening c:a 57 000,
- i Svenska Eldbegängelseföreningen c:a 12 000, tillhörande föreningens avdelningar i 45 städer, och
- i Norsk Kremationsforening c:a 3 500.

År 1887 fick Stockholm sitt första provisoriska krematorium. Göteborgs krematorium uppfördes 1889. Det nuvarande krematoriet i Stockholm togs i bruk 1909, Örebrokrematoriet 1921 och Hälsingborgs eldbegängelseanläggning i juli 1928.

Under år 1929 utgjorde antalet eldbegängelser i de nordiska länderna:

i Danmark	1 571
i Norge	1 177
i Sverige	800
i Finland	210

I Tyskland har eldbegängelserörelsen på senare tid nått en oerhörd omfattning, ja, man kan säga, blivit en verklig folkrörelse. Blott under år

1928 uppfördes där 7 nya krematorier, så att hela antalet nu är 92 eller mer än i något annat land i världen med undantag för Japan. Den första eldbegängelseanstalten i Tyskland och över huvud i Nordeuropa är den i Gotha, som togs i bruk år 1878. Eldbegängelsesaken har i Tyskland vunnit sådan allmän anslutning, att planerandet av en begravningsplats där, jämväl i orter med blott 4 000 à 5 000 invånare, i regel innefattar jämväl byggnad av ett krematorium. Hela antalet eldbegängelser i Tyskland år 1928 var 48 369. I Thüringen t. ex. finnas på en folkmängd av 1,6 miljon icke mindre än 15 krematorier och ungefär hälften av alla döda undergå där eldbegängelse, i många städer ända upp till 70 à 80 % av de döda. Den största eldbegängelseföreningen i Berlin, »Volks-feuerbestattungsverein», som existerat i 15 år, har över 600 000 medlemmar.

Eldbegängelsesaken har en svår motståndare i katolska kyrkan, men trots dess motstånd har rörelsen haft mycket stora framgångar även i så katolska länder som Sydtyskland, Österrike, Tjeckoslovakien och Schweiz. Beträffande eldbegängelserörelsens framgångar i de tre sistnämnda länderna samt i England, Holland, Italien, Nordamerika, Sydamerika, Sydafrika, Australien och Japan hänvisas till närslutna kortfattade översikt i bilaga A.

Sverige, som en tid ägde den största eldbegängelseföreningen i världen, har i fråga om gravskicksreformen blivit efter de övriga kulturländerna huvudsakligen på grund av det förut gällande obduktionstvånget. Men sedan detta borttagits år 1917 och statsmakterna beviljat flera lättnader i villkoren för eldbegängelse, har utvecklingen av även det svenska eldbegängelseväsendet gått framåt.

Det må nämnas, att stadsfullmäktige i Stockholm år 1922 gjorde framställning om lättnader i då gällande villkor för eldbegängelse. Efter tillstyrkande av Svenska Stadsförbundet skedde viss ändring i nämnda villkor genom kungörelsen den 5 november 1926 (463/1926). Med anledning av motion av herrar Schlyter och Nothin i första kammaren vid 1927 års riksdag (nr 180) beslöt riksdagen enligt skrivelse nr 254 hos Kungl. Maj:t anhålla om prövning, huruvida ej viss ytterligare lättnad i berörda villkor kunde åvägabringas. Sådan lättnad blev också genomförd genom kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 206/1928). Riksdagen visade vid behandlingen av sistberörda ärende sålunda öppen blick för eldbegängelsens berättigande och fördelar. En talare i första kammaren (greve Lagerbjelke) uttalade, att utvecklingen i framtiden komme och måste komma att gå därhän, att begravning med eldbegängelse blir det normala.

Stadsfullmäktige i Stockholm hava under det gångna året träffat åtgärder för anläggande av ett kommunalt krematorium härstädes. I övrigt hava planer på krematorieanläggningar under sista åren framkommit i Göteborg (nytt krematorium, avsett att ersätta det gamla därstädes), Malmö, Lidingö, Uppsala, Eskilstuna, Kalmar, Lidköping, Borås, Karlstad, Sundsvall och Vänersborg, Trollhättan m. fl. städer. I dessa och i ett flertal andra kom-

muner föreligga förslag om anordnande av urnlunder och byggande av kolumbarier, vilka förslag tillvinna sig allt livligare intresse, där de ej redan bifallits, såsom mångenstädes skett, t. ex. i Vänersborg, Lidingö, Skara och Strängnäs. Det är härvidlag i främsta rummet de praktiska och ekonomiska skälen, som göra sig gällande för en förändring av det hittills hävdvunna gravskicket. Kyrkogårdarna upptaga allt större områden, det blir allt svårare för städerna att för rimligt pris anskaffa lämplig begravningsmark ej allt för långt utom städerna. *Kommunerna skulle spara stora vidder tomtmark och oerhörda summor genom allmänna införande av eldbegängelse och urngårdar* — så utgör t. ex. personalen på en enda kyrkogård i Köpenhamn 173 man, medan det kommunala krematoriet där skötes av fyra personer. *Den enskildes begravningskostnader bliva också vid eldbegängelse minskade högst betydligt.* Ty i de flesta fall erhålles en familjegrav för urnor många gånger billigare än en enda vanlig grav, enär urnan kräver högst $\frac{1}{11}$ av en vanlig gravs utrymme.

På Stockholms Norra begravningsplats kostar en grav: för 4 kistor 1 440 kronor, för 2 kistor 960 kronor — av de få gravplatser, som ännu finnas tillgängliga. Gravöppning, kläde m. m., kostar i medeltal kronor 81. Alltså för grav för blott en kista och dess nedsättning kronor 561.

Vid eldbegängelse ställa sig priserna sålunda: plats för en urna nedsatt i Svenska Eldbegängelseföreningens allmänna grav eller i egen urngrav, 20 kronor, gravöppning för urnan kronor 6:50, bränningsavgift för medlem, som före fyllda 55 år inbetalt densamma, kronor 60, resolutionskostnad — stämpel och expeditionslösen — kronor 12 eller tillsammans ofantligt billigare än vid jordbegravning.

För att ytterligare belysa eldbegängelsereformens fördelar må följande framhållas:

Kyrkogårdsarealen i huvudstaden utgör ej mindre än 154,7 hektar eller 6,5 % av hela dess landområde.

Vid eldbegängelse såsom begravningsform skulle icke blott marken ha minst 11 gånger större utnyttningvärde utan också stora besparingar göras ifråga om kostnaderna för anläggning av planteringar, vägar, dränering, vatten- och avloppsledningar och för likens transport ävensom medföra avsevärd minskning i förvaltnings- och tillsyningspersonal.

Kvibergskyrkogården i Göteborg, beslutad för något år sedan, blir större än det Göteborg, som fanns inom vallarna år 1800, och större än alla de begravningsplatser, som räckt till för rikets andra stad i 200 år. Markvärdet är 2 miljoner kronor. Därtill kommande utgifter för anläggningen utgöra minst lika mycket. Räntan på markvärdeskapitalet efter 5 % blir per år 100 000 kronor. Kunde kommunen avgiftsfritt låta sina döda undergå eldbegängelse, skulle kostnaderna för alla under ett år i Göteborg avlidnas

kremation icke uppgå till ens hälften av räntan på Kvibergskyrkogården. Detta är siffror, som tala ett tydligt och övertygande språk.

I Eskilstuna utför därvarande avdelning av Svenska Eldbegängelseföreningen eldbegängelser med allt som därtill hör: kista, svepning, ringning, alla intyg, transport till Örebro krematorium, återsändning av urnan och nedsättning av denna i urnlunden — dock oberäknat urngraven — för kronor 190:—. Så billigt kan icke en vanlig jordbegravning utföras på Eskilstuna nya kyrkogård, 5 km från staden.

I Lidingö har ett stort steg tagits mot framtidens mål: eldbegängelse på församlingens bekostnad. Kyrkorådet har nämligen träffat avtal med Svenska Eldbegängelseföreningens Stockholmsavdelning om eldbegängelse till nedsatt pris i dess krematorium för i Lidingö avlidna, som skola begravas i allmän grav, och betalar församlingen liktransporten samt nästan hela bränningsavgiften.

Denna för Sveriges vidkommande märkliga åtgärd grundar sig på en av särskilda kommitterade verkställd, förtjänstfull utredning angående församlingens begravningsplats och uppförande på kommunens bekostnad av ett krematorium.

Det synes ovedersägligt, att eldbegängelse-reformen erbjuder stora samhällsliga fördelar ur ekonomisk synpunkt och är av stor social betydelse. Det är ock uppenbart, att eldbegängelsen även äger stora hygieniska och estetiska företräden framför jordbegravningen.

Det stora antalet nya avdelningar, som under de närmast föregående åren bildats av Svenska Eldbegängelseföreningen, har emellertid år 1929 nödvändiggjort sådan omorganisation, att föreningens centralstyrelse och styrelsen för den äldsta och största avdelningen, »Stockholmsavdelningen», vilka styrelser dittills voro gemensamma, från och med april 1929 skilts åt. Stockholmsavdelningens utveckling krävde nämligen — liksom varje annan till föreningen hörande avdelning — egen styrelse, som odelat har att ägna sig åt uppgifterna inom sitt särskilda begränsade område.

Om föreningen skall rätt kunna fylla sin uppgift och vinna avsedd framgång i sina strävanden, fordras ovillkorligen bedrivande av propaganda och upplysningsverksamhet för föreningens samhällsgagnande syften; för resultatet av föreningens verksamhet är detta av avgörande betydelse. Föreningens snart 50-åriga historia visar otvetydigt, att utan målmedveten och energisk propaganda föreningen icke kan påräkna framgång i sina strävanden och att det därför är ett livsintresse för föreningen att disponera nödiga medel för vederhäftig upplysningsverksamhets lämpliga bedrivande. Sedan avdelningar bildats å allt flera orter ute i landet, kommer föreningens strävan framför allt att gå ut på att söka medverka till tillkomsten av ökat antal krematorier i landet, därvid förhållandena i Tyskland i viss mån kunna tjäna till förebild.

I detta sammanhang må framhållas, att föreningen under senare tid alltmer inriktat sina strävanden på att få eldbegängelsesaken omfattad även av folkets breda lager och i ökad utsträckning också lyckats härmed. Föreningen ämnar med all kraft sålunda fortsätta på den inslagna vägen, vilket torde vara en livsbetingelse för föreningens tillväxt och framgång. Eldbegängelsesaken är nämligen en sådan rörelse av på samma gång ideell och ekonomisk innebörd, som bör kunna omfattas av alla befolkningslager och alla samhällsskikt: här om någonsin gäller, att inför döden äro vi alla lika. För nu antydda ändamål har samarbete sökts jämväl med sjuk- och begravningskassor i de olika orterna.

Vad angår de samhällsnyttiga verkningarna av eldbegängelserörelsen åberopas de utlåtanden, som till förmån för eldbegängelsesaken i ämnet avgivits av medicinalstyrelsen och Svenska Stadsförbundet och som här biläggas (bil. B o. C). Det kan därjämte framhållas, att Svenska Eldbegängelseföreningen vid föregående tillfällen kommit i åtnjutande av bidrag av allmänna medel och därmed erkännande av sin samhällsgagnande verksamhet, i det att Kungl. Maj:t beviljat anslag *dels* den 14 november 1913 å 3 000 kronor till eldbegängelseutställning i Malmö, *dels* den 1 maj 1914 å 500 kronor för att det material, som sammanbragts å nämnda utställning, skulle kunna bliva utnyttjat till gagn för åstadkommande av en modern svensk eldbegängelseutställning, särskilt i avsikt att främja intresset för kommunala krematorier, *dels* ock den 19 januari 1923 å 1 500 kronor till utställning rörande krematorieväsendet på Göteborgsutställningen samma år. Därjämte har Kungl. Maj:t den 22 oktober 1927 beviljat ett bidrag av lotterimedel av 100 000 kronor för uppförande av eldbegängelsetemplet i Hälsingborg.

I föreningens verksamhet ingår ock att uppehålla internationella förbindelser med motsvarande föreningar i utlandet, framförallt i våra nordiska grannländer.

Det må slutligen framhållas, att det är fullkomligt uteslutet för föreningen, som omfattar hela landet, städer såväl som landsbygd, att erhålla något kommunalt understöd eller bidrag. Detta kan ifrågakomma endast för lokalavdelningar i orterna, som omfatta var sitt område.

Då, såsom av det anförda framgår, Svenska Eldbegängelseföreningen under nu rådande övergångsperiod icke utan hjälp av det allmänna kan bedriva det organisations- och upplysningsarbete, som är nödvändigt för att — såsom skett i Danmark och Tyskland — omvandla eldbegängelserörelsen till en verklig folkrörelse och därigenom låta vårt land komma i åtnjutande av de stora samhällsgagnande fördelar, det nya gravskicket medför, få vi, på sålunda åberopade skäl, hemställa,

att riksdagen måtte besluta om ett anslag å 25 000 kronor till Svenska Eldbegängelseföreningen i och för det svenska krematorieväsendets befrämjande.

Stockholm den 20 januari 1930.

<i>Helmer Schött.</i>	<i>Karl Magnusson</i> i Kalmar.	<i>Gust. Svedman.</i>
<i>Bj. Holmgren.</i>	<i>Harry Weibull.</i>	<i>Sten Waldem.</i>
<i>Carl Lovén.</i>	<i>Olivia Nordgren.</i>	<i>Josef Weijne.</i>
	<i>Arthur Engberg.</i>	

Bilaga A.

Österrike. Först efter republikens införande blev eldbegängelse tillåten i Österrike. Där finnas nu två krematorier i Wien och i Steyr. I krematoriet i Wien utfördes 3 130 kremationer under 1928, därav 58 % katoliker.

Tjeckoslovakien. År 1918 öppnades i Reichenberg republikens första krematorium. Nu äro landets eldbegängelseanstalter redan 8, i vilka år 1928 verkställdes 4 090 eldbegängelser. Föreningarnas medlemsantal utgöra över 50 000.

I *England* finnas 16 krematorier, av vilka 2 äro belägna i vackra parker i London. Man söker numera att nedbringa eldbegängelsekostnaderna för att vinna anslutning från mindre bemedlade.

Holland äger blott ett krematorium. Det ligger i Westerweld vid Haarlem. Eldbegängelserna 1928 uppgingo till 406.

Av *Italiens* nuvarande 30 krematorier byggdes det första i Milano 1876. Det var som bekant världens första moderna eldbegängelseanstalt. På grund av motstånd från Vatikanen har eldbegängelseväsendet emellertid föga utvecklats.

I *Schweiz* finnas 20 krematorier, i vilka år 1928 utfördes 4 291 eldbegängelser.

I *Nordamerika* går eldbegängelserörelsen hastigt framåt. Där finnas 87 krematorier, av vilka de flesta äro byggda av föreningar, de övriga av enskilda. I flera städer undergå 50 % av antalet döda eldbegängelse.

Sydamerika har blott ett krematorium, beläget i Buenos Aires. Antalet eldbegängelser är ännu ringa.

I *Sydafrika* finnas 2 krematorier, i Durban och Johannesburg, det sistnämnda avsett blott för hinduer. Men uppförandet av ett krematorium för européer förberedes.

Australien har 6 krematorier, 3 på fastlandet och 3 på Nya Zeeland. Nya krematorier uppföras i Västaustralien och Queensland. I Nya Syd-Wales bevaras i urnorna blott 50 % av askan, den andra hälften strös ut för vinden.

Japan. Mer än halva antalet av dem som avlida i Japan undergå eldbegängelse. År 1873 förbjöds likbränning. Men de japanska läkarna kämpade energiskt för upphävandet av förbudet. De segrade efter blott ett par år. Vid dödsfall efter smittosamma sjukdomar är nu eldbegängelse obligatorisk.

Bilaga B.

Avskrifter:

Medicinalstyrelsens utlåtande.

Såsom medicinalstyrelsen redan vid flera föregående tillfällen framhållit har likbränningen ur hygienisk synpunkt sina givna fördelar. Styrelsen har också i sin mån medverkat till att lätta på fordringarna beträffande villkoren för eldbegängelse, och användandet av likbränning såsom form för likbegängelse har också alltmera tilltagit.

Frågan om eldbegängelse har emellertid sin stora betydelse icke blott som ett framsteg i hygieniskt avseende. Det kan ifrågasättas, om icke densamma åtminstone för större och mera tätt bebyggda samhällen ur ekonomisk synpunkt förtjänar en ännu större värdesättning. Medicinalstyrelsen finner ock att vad styrelsen för Svenska Eldbegängelseföreningen framfört angående sin verksamhet som kulturell och social angelägenhet är väl värd att uppmärksammas och beaktas.

Under sådana förhållanden är enligt medicinalstyrelsens förmenande eldbegängelseföreningens verksamhet väl förtjänt av stöd från det allmänna. Föreningens styrelse finner det fullkomligt uteslutet att härvid påräkna kommunala bidrag. I vad mån styrelsen härvid stöder sitt uttalande på vunna erfarenheter om kommunernas obenägenhet att lämna bidrag åt verksamheten är medicinalstyrelsen icke känt. Det förefaller emellertid medicinalstyrelsen i hög grad sannolikt, att utvägen att söka trygga föreningens verksamhet genom kommunala bidrag är mycket svårframkomlig och hinderlig för utvecklingen av föreningens verksamhet.

Givetvis är det för medicinalstyrelsen svårt att närmare bedöma de olika utgiftsposterna, styrelsen i sin skrivelse uppgivit. Medicinalstyrelsen finner sig dock, icke minst med hänsyn till den ekonomiska betydelse ett främjande av föreningens verksamhet skulle innebära, kunna tillstyrka bifall till den gjorda hemställan.

Till belysande av nämnda verksamhets historia och omfattning m. m. hänvisas till bifogade av undertecknad Alling upprättade promemoria.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, deltagit t. f. byråchefen Ch. Lundberg.

Stockholm den 21 augusti 1929.

Underdånigst
för generaldirektören
Einar Edén.

Gustaf Alling.

/ Einar Hedberg.

Promemoria

med anledning av underdånig framställning hos Kungl. Maj:t den 10 juli 1929 av Svenska Eldbegängelseföreningen om anslag för det svenska krematorieväsendets befrämjande.

Om tre år, 1932, kan Svenska Eldbegängelseföreningen se tillbaka på en femtioårig verksamhet. Den nu föreliggande framställningen om statsanslag är emellertid slutpunkten av ett särskilt led av utvecklingen, vilket i mars innevarande år pågått sedan 1908.

Ser man på den europeiska eldbegängelserörelsens utveckling, har den så att säga spritt sig söderifrån. Främjad av medicinska kongresser i Italien på 1870-talet rönste den, efter det att det första moderna krematoriet år 1876 öppnats i Milano, sedermera motstånd från katolskt klerikalt håll, varigenom utvecklingen i Italien stagnerade, men rörelsen slog i stället rot i Schweiz och Tyskland. Först 1911 blev eldbegängelsen tillåten i Preussen, och ett stort antal städer även i Nord-Tyskland anlade därefter kommunala krematorieanläggningar.

Redan i mars 1908 upptog stadsombudsmannen Gustaf Schlyter i Hälsingborg krematoriefrågan på det kommunala programmet, i det att han sökte — och lyckades — genomföra inköpet av för frågan betydelsefulla jordarealer. År 1911 trädde Schlyter i förbindelse med Svenska Stadsförbundet. Från denna tid blev Schlyter en av den svenska och internationella eldbegängelserörelsens mest framgångsrika pionärer. Schlyter har också nedlagt ett för vårt land synnerligen betydelsefullt arbete å denna sociala reform, varigenom också eldbegängelseiden steg för steg vunnit förståelse hos befolkningen och en försoning av den gamla striden om denna reform med kyrkan åvägabragts.* Efter att år 1911 jämte sin frände överingenjören Arvid Knös, som då var ordförande i Svenska Eldbegängelseföreningen, hava deltagit i den femte internationella eldbegängelsekongressen i Dresden, som i samband med den då anordnade hygieniska världsutställningen erhöll sitt enastående kommunala eldbegängelsetempel, offentliggjorde Schlyter i Svenska Stadsförbundets tidskrift år 1912 den för rörelsens upplyftande på det kommunala planet i vårt land grundläggande utredningen »*Våra kyrkogårdars ersättande med kommunala krematorier*». Den vidare utvecklingen avspeglas i samme författares fortsatta utredning i nämnda tidskrift: 1924 »*Statliga och kommunala åtgärder för främjande av krematorieväsendet*» och 1929 »*Kommunala åtgärder för förbilligande av eldbegängelsen*».

Det nämnda året 1912 betecknade även ett omslag i Svenska Eldbegängelseföreningens arbete. Föreningen hade förut koncentrerat sina ansträngningar på vinnandet av regeringen för ett upphävande av obduktionstvånget vid eldbegängelse. I december 1911 ingick föreningens centralstyrelse till kungl. civildepartementet med sin tredje framställning härom. Den 29 juni 1912 ingav centralstyrelsen, på förslag av Schlyter, emellertid till civilministern en framställning om utredning rörande icke blott mönstergilla lagbestämmelser beträffande eldbegängelse, utan jämväl rörande andra åtgärder från statens sida för krematorieväsendets, och särskilt kommunala eldbegängelseanläggningars, befrämjande.

* Se Teol. Doktor A. Gierows recension i »Kristendomen och vår tid», 1923, av Schlyters bok »Die Feuerbestattung und ihre kulturelle Bedeutung. Der Tempel des Friedens».

Det följande året, 1913, tillsatte Svenska Eldbegängelseföreningen också på initiativ från Hälsingborg, en kommitté, bestående av fängelseläkaren doktor Thure Petrén och stadsarkitekten Salomon Sörensen i Malmö jämte Schlyter för att å Baltiska utställningen i Malmö 1914 åstadkomma en allsidig internationell eldbegängelseutställning. Samtidigt bildades en kongresskommitté med professorn Karl Petrén såsom ordförande i syfte att få den 6:te internationella eldbegängelsekongressen förlagd till Malmö sommaren 1914.

Utställningskommitténs underdåniga framställning till Kungl. Maj:t den 6 oktober 1913 om anslag till den omnämnda utställningen, vartill centralstyrelsen anslag 1 000 kronor och ett flertal svenska städer beviljade anslag, innehåller ett särdeles intressant program för det kommande arbetet att åstadkomma en konstnärlig och efter eldbegängelsens innersta innebörd avpassad arkitektur, varigenom befolkningen alltmåra komme att vinnas för reformen. Ifrågovarande skrivelse innehåller en grundläggande skildring av eldbegängelsens kulturella innebörd och åberopade i detta avseende en av Schlyter år 1912 utgiven skrift »*Eldbegängelsen. Innebörd och värde*». Tillika pekar framställningen på det praktiska syftet att genom en »mönsteranläggning» för eldbegängelse i Skåne skapa en förebild i den anda, varför i skrivelsen närmare redogjorts, för andra dylika anläggningar. I framställningen lades dessutom stor vikt vid den möjlighet, denna reform i vår tid med dess vitt utgrenade kommunikationer bjuder, att i hemmets jord gravsätta i fjärran land avlidna.

I sitt yttrande över denna framställning den 22 oktober 1913 tillstyrkte kungl. medicinalstyrelsen statsbidrag till den nämnda utställningen och uttalade härvid, »*att det icke lider något tvivel, att frågan om bränning såsom form för likbegängelse är av stor såväl hygienisk som ekonomisk och social betydelse och av den art, att den även synes böra påkalla statens intresse och medverkan*», varför medicinalstyrelsen i underdånighet »*framställde önskvärdheten av att strävandena att i Sverige öka användningen av likbränning måtte vinna statsmakternas understöd*». Kungl. Maj:t avgjorde frågan genom brev den 14 november 1913, enligt vilket ett statsbidrag av 3 000 kronor beviljades till eldbegängelseutställningen i Malmö.

Genom brev den 1 maj 1914 beviljade Kungl. Maj:t ett anslag av 500 kronor, för att det material, som sammanbragts å nämnda utställning, skulle kunna bli utnyttjat till gagn för åstadkommandet av en modern svensk eldbegängelseutställning särskilt i avsikt att främja intresset för kommunala krematorier. Detta uppdrag tilldelades av utställningskommittén åt Schlyter, som under världskriget — sommaren 1916 — i Gotha sammanträffade med den tyska rörelsens ledare till den s. k. »Kriegstagung der Feuerbestattungsvereine», varom en särskild, tryckt redogörelse av Berlinföreningen för eldbegängelse finnes utgiven. De riktlinjer för en modern eldbegängelselag, som här utarbetades, ingåvos av stadsfullmäktige i Stockholm på sommaren 1922 till Kungl. Maj:t med anhållan om utfärdande av en modern eldbegängelselag. Denna fråga var huvudfrågan vid den första nordiska eldbegängelsekonferensen den 8 juli 1922 i Hälsingborg, vari bland andra deltog en representant för kungl. medicinalstyrelsen, enligt beslut av Kungl. Maj:t, ävensom representanter för arbetarna samt sjuk- och begravningskassorna i Hälsingborg.

Enligt beslut å denna konferens trädde eldbegängelserörelsen i förbindelse med de breda folklagren, genom hänvändelse till den samma sommar

avhållna allmänna sjukkassekongressen i Linköping. Eldbegängelsefrågan upptogs därefter officiellt på nästa allmänna sjukkassekongress' i Hälsingborg 1925 program, och denna antog enhälligt den resolutionen att anmoda olika sjuk- och begravningskassor att stödja reformen.

År 1923 anordnades, ävenledes på initiativ från Hälsingborg, en ny internationell utställning rörande krematorieväsendet på minnesutställningen i Göteborg, och härtill *beviljades anslag av Kungl. Maj:t* enligt brev den 19 januari 1923 med 1500 kronor (kungl. medicinalstyrelsens yttrande i ärendet avgavs den 28 november 1922) samt av ett antal svenska städer. Huvudsyftet med denna utställning, som anordnades å en bergssluttning ovanför konsthantverksutställningen, var — utom att göra propaganda bland allmänheten för själva saken — att för olika kommuner visa, huru begravningsplatserna kunna anläggas oberoende av terräng, vilket ju är av stor betydelse för ifrågavarande del av landet med dess klippiga öar och stränder. --- Kostnaderna för de båda stora eldbegängelseutställningarna i Malmö 1914 och Göteborg 1923 uppgingo tillhopa till omkring 100 000 kronor; som genom respektive kommittéers arbete täcktes.

Samma år, 1923, som denna utställning anordnades, utkom Schlyters grundläggande arbete »Die Feuerbestattung und ihre kulturelle Bedeutung. Der Tempel des Friedens» (394 sid.), som innehåller en konstnärligt rikt utstyrd, den moderna staden tillägnad framställning av hans syn på eldbegängelsens mission inom kulturen och särskilt — såsom han uttrycker det — »den andliga hygien». Den framstående tyske förkämpen för eldbegängelserörelsen Justizrat Oswald Marcuse i Breslau har om detta verk skrivit följande (7 maj 1924):

»Der Wert des Buches ist über allem Zweifel erhoben; er ist ein so umfassender, weil wissenschaftliches Denken und sittliches wie religiöses Empfinden gleichmässig befriedigt werden, dass er sicherlich die Gegenwart überdauern wird. Der Gedanke einer auch äusserlichen Vereinigung von Tod und Leben ist so wundervoll und fruchtbar, dass er keinesfalls verschwinden kann, wenn auch seine architektonische Verkörperung nach dem Vorbilde von Malmö erst einem künftigen, glücklicheren Geschlechte vorbehalten bleiben muss. — Doch auch die sonstigen, allgemeineren Betrachtungen an denen das Buch so reich ist, sind von unvergänglichem Wert und haben das Buch zu einem standard work unserer Bewegung gemacht.»

Året efter utställningen, då pioniärbetet för det svenska folkets bekantgörande med eldbegängelsen kan sägas vara avslutat, anpassade Svenska Eldbegängelseföreningen det praktiska kontorsarbetet efter de sålunda gjorda landvinningarna, i det att föreningen — på initiativ av den för föreningens syften synnerligen verksamme föreningsordföranden överstelöjtnanten Gustav Kinell — upprättade en ständigt arbetande byrå i Stockholm. Ungefär samtidigt erhöill den i Hälsingborg för särskilt södra Sverige enligt därvarande avdelnings stadgar arbetande byrån självständiga lokaler. Redan från sommaren 1924 hade arbetet på allvar tagit fart för åstadkommande av den ovannämnda mönsteranläggningen, förlagd till Hälsingborg, till vilken stadsfullmäktige år 1920 upplätit en naturskönt belägen, avsevärd jordareal på närmare 30 000 kvadratmeter. Ritningarna utarbetades av professor Ragnar Östberg i Stockholm.

Frukten av den ovannämnda organisationen i huvudstaden blev en snabb tillväxt i föreningens medlemsantal och antalet eldbegängelser.

År 1927 lyckades föreningen vinna en för föredragsresor till olika plat-

ser inom landet särdeles lämplig, för reformen livligt intresserad person, filosofie magistern Oscar Övden, genom vars arbete antalet av föreningens lokalavdelningar väsentligt ökat. Dessa lokalavdelningar uppgå nu till närmare 40.* Övden utgav 1929 i Verdandis skriftserie boken »Eldbegängelse-rörelsen».

I ett flertal städer har krematoriefrågan nu upptagits på det kommunala programmet, sedan de kommunala myndigheterna kommit till insikt om dess djupt ingripande ekonomiska betydelse för samhälle och individ. Bland dessa städer må särskilt nämnas Stockholm, Göteborg, Malmö, Uppsala, Karlskrona, Lidingö, Borås, Vänersborg, Kalmar m. fl.

I Schlyters plan ingick även att åstadkomma en stark *internationell organisation*, och sökte han efter världskrigets slut återknyta förbindelserna mellan de olika ländernas föreningar. 1923 avhölls i Göteborg en konferens, vari dock från utlandet blott deltog representanter för staden Prag samt en tjeckoslovakisk förening. I slutet av samma år inledde Schlyter ett fruktbringande samarbete med för reformen intresserade personer i Moskva, varest nästa år en förebildlig utställning i statens hygieniska institut anordnades med ett rikligt material från samlingarna i Hälsingborg. Tidigare studieresor för reformen — 1911, 1912, 1913, 1916, 1922—23 — fortsatte Schlyter 1925 genom besökande av de ledande föreningarna i Tyskland, Holland, Belgien och Frankrike samt framläggande, såsom adjungerad ledamot av styrelsen för det internationella förbundet för eldbegängelse med säte i Bryssel, av en rapport rörande reformen och arbetet därför inför tredje internationella stadskongressen i Paris på hösten 1925. 1926 organiserade Schlyter jämte det stortyska eldbegängelseförbundets ordförande, Sanitätsrat Dr. M. Wegscheider, Berlin, på grund av förbundsordförandens i Bryssel överrättsadvokaten Georges Tosquientes sjukdom — den 6:te internationella eldbegängelsekongressen, som avhölls i Düsseldorf i augusti 1926, å vilken kongress professorn doktor Gustave Krafft i Lausanne antogs till det internationella förbundets ordförande och Schlyter till dess generalsekreterare. Vid den andra nordiska eldbegängelsekongressen i Köpenhamn i september 1928 redogjorde Schlyter, efter en ny studieresa till Berlin och Königsberg, för organisationen av det internationella samarbetet för reformen samt sin tanke, att det internationella förbundets centrala byrå skulle kunna förläggas inom ramen för den fullbordade mönsteranläggningen i Hälsingborg, en tanke som antydes uti Hälsingborgsavdelningens framställning till Kungl. Maj:t den 15 februari 1927 rörande lotterimedel till nämnda anläggning. Schlyter framhöll emellertid samtidigt, att det efter det för en enskild person eljest hart när omöjliga arbete, som av honom under tjugu år utförts för eldbegängelsereformen samtidigt med en ansträngande kommunaltjänst, vore uteslutet att vidare kunna fullfölja den nämnda planen eller fortsätta något ordnat propagandaarbete för eldbegängelsen, därest det ej bereddades honom möjlighet att häråt ägna hela sin tid utan splittring. Det är att livlig hoppas, att efter färdigbyggnandet av mönsteranläggningen i Hälsingborg det skall lyckas rörelsen att träffa avtal med Hälsingborgs stad, som genom den nämnda anläggningen blivit känd långt utöver vårt lands gränser, om möjlighet för Schlyter att odelat fullfölja sitt livsverk till kulturens och den sociala hygienens fromma. Det är emellertid icke meningen, att medel härtill skulle utgå ur det av centralstyrelsen nu begärda anslaget av 30 000 kronor.

* Numera 42.

Byggnadsarbetena för den nämnda mönsteranläggningen i Hälsingborg, varför schaktningsarbetena för öbildningen såsom nödhjälpsarbeten med bidrag av Hälsingborgs stad och statens arbetslöshetskommission påbörjades i februari 1926, togo sin begynnelse i december 1927, sedan Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 22 oktober 1927 därtill beviljat ett bidrag av lotterimedel av 100 000 kronor. Hälsingborgs stad har inalles därtill bidragit med, utom ovannämnda markområde i värde av 200 000 kronor, omkring 60 000 kronor, varjämte enskilda personer tillskjutit betydande belopp, allt för förverkligande av det första av arkitekten tänkta byggnadsstadiet av anläggningen. Kungl. medicinalstyrelsen yttrade i utlåtande den 9 mars 1927 över byggnadskommitténs i Hälsingborg, vari förutom professor Östberg även skriftställaren doktor Verner von Heidenstam deltog, av delegerade för staden och Nordvästra Skånes läkarförening förordade ansökan om lotterimedel å 200 000 kronor, »att den mönsteranläggning för eldbegängelse, som är avsedd att uppföras i Hälsingborg och för vilken de begärda lotterimedlen skola användas, synes — tänkt såsom en ideell förebild för andra dylika anläggningar — även böra bliva ett betydelsefullt led mot eldbegängelseidéns fullständiga genombrott i vårt land och följaktligen vara av betydelse icke blott för invånarna i den södra delen av landet, vilka där kunna få sitt behov av eldbegängelse tillgodosett, utan även, kulturellt och hygieniskt, för hela svenska folket».

I yttrande den 24 nästlidne juli har kungl. medicinalstyrelsen tillstyrkt beviljande åt lokalavdelningen i Hälsingborg av återstoden, 100 000 kronor, av de förut begärda lotterimedlen såsom bidrag till tackande av kostnaderna för uppförande av nämnda mönsteranläggning.

Beträffande utvecklingen av de bestämmelser, som i Sverige reglera eldbegängelsen, må nämnas, att obduktionstvånget vid varje eldbegängelse upphävdes år 1917 samt att lättnader genomfördes i villkoren även år 1926, i samband med lagstiftningen om borgerlig begravning, ävensom slutligen, att Kungl. Maj:t, efter hänvändelse av 1927 års riksdag på grund av motion av förutvarande statsråden K. Schlyter och T. Nothin, år 1928 utfärdades bestämmelser, varigenom de efterlevande såsom regel kunna träffa avgörande om eldbegängelse. Härigenom har eldbegängelsen, enligt statsmakternas önskan, blivit ett ordinarie gravskick i Sverige.

I sammanhang härmed må framhållas, att arbete för närvarande pågår inom Svenska Eldbegängelseföreningens lokalavdelning i Hälsingborg att efter utländskt mönster genomföra en mönstergill ekonomisk organisation, med efter försäkringsprinciper uträknade låga avgifter, att erläggas kvartalsvis, avsedda att täcka alla blivande kostnader för eldbegängelse och begravning av askan.

Då det nu gäller att taga ståndpunkt till centralstyrelsens för Svenska Eldbegängelseföreningen underdåniga ansökan om ett årligt statsanslag av 30 000 kronor i och för det svenska krematorieväsendets befrämjande måste hänsyn tagas till det mångåriga arbete till förmån för staten och landets kommuner, som enligt det förestående utförts av enskilda personer, ett arbete av så stor omfattning, att det icke kan nog uppskattas. Det skulle vara för det allmänna till stor nackdel, därest icke vid den lämpliga tidpunkt, som inom rörelsen nu föreligger, då eldbegängelseidén så att säga mognat bland allmänheten och även kyrkan främjar reformen, frukterna av det förut under de senaste två årtiondena nedlagda, ovan skildrade arbetet finge till fulla utnyttjas. Därest detta kunde få ske, skulle

städerna och de större landskommunerna — såsom av de synnerligen betydande utredningarna i Svenska Stadsförbundets tidskrift och inom Lidingö kommun framgår — göra betydande besparingar i ekonomiskt hänseende, besparingar som för landet i dess helhet kunna räknas i miljontals kronor. För den enskilde skulle — bortsett från eldbegängelsens stora ideella värden — en socialt sett ovärderlig lindring uppstå i utgifter, som efter sin natur varit mycket betungande och varmed de även därför utan vid dessa tillfällen tunga bekymren alldeles onödigt ökas. Revolutionerande lättnader skulle uppstå vid flyttandet av avlidnas stoft från en ort till en annan, en socialt sett ej ovärderlig förmån, och även den enklaste samhällsmedlem skulle bliva i stånd att för århundraden erhålla en familjegrav.

Därjämte vinnes vid eldbegängelsen en fast ordning i fråga om den offentliga kontrollen å dödsfall.

Under nuvarande övergångsperiod, intill dess eldbegängelserörelsen vuxit sig så stark, att den själv kan finansiera en ordnad, ständigt verksam organisation, synes staten böra på sig taga en lämplig del av de årliga organisationskostnaderna. En sådan åtgärd från statens sida skulle — efter såsom förut framhållits de betydande insatser som för allmänt gagn på detta område förut gjorts från enskilt håll — lända vårt land till stor heder och bidra till vinnande av ett stort kulturellt framsteg.

Rätt avskrivet intyga:

G. Wettervik. C. Rydberg.

Gustaf Alling.

Bilaga C.

Avskrift.

Herr statsrådet och chefen för kungl. socialdepartementet.

Sedan svenska stadsförbundet beretts tillfälle att avgiva yttrande över en av Svenska Eldbegängelseföreningens centralstyrelse hos Kungl. Maj:t gjord framställning om anslag för det svenska krematorieväsendets befrämjande, får förbundets styrelse, med återställande av remissakten, härmed anföra följande.

Eldbegängelsepropagandan har för stadskommunerna obestriddligen en mycket stor betydelse. Ett allmännare anlitanande av eldbegängelsen skulle helt visst för kommunerna medföra högst väsentliga besparingar. Allt mer och mer har man inom städernas förvaltningar också fått blicken öppen för detta förhållande. Betydande insatser hava redan gjorts från enskilda städer för utvecklingen av det svenska krematorieväsendet. I stadsförbundets tidskrift hava redogörelser allt emellanåt lämnats för vad som utträttats på området. Här må endast hänvisas till bilagda särtryck av artiklar, författade av den kände, outtröttlige förkämpan för eldbegängelserörelsen, förste stadsombudsmannen G. Schlyter, Hälsingborg. Det propaganda- och organisationarbete, som av enskilda personer under ett par decennier utförts, börjar nu avsätta mera påtagliga resultat. Intresset har på de senaste åren visat sig särdeles livligt ute i städerna. I städer, där krematorier ännu

icke finnas, pågå på flera håll utredningar om dylika och i stad efter annan bildas eldbegängelseföreningar. Först i och med det att eldbegängelse-rörelsen blivit en verklig folkrörelse torde det allmänna komma i fullt åtnjutande av alla de fördelar ur sanitär och ekonomisk synpunkt det nya gravskicket innebär. Den ytterligare propaganda, som torde vara oundgängligen nödvändig för detta måls ernående, synes rörelsen i sin nuvarande omfattning icke mäktas åstadkomma. Intill dess så kan bliva fallet synes det därför mycket önskvärt, att statsmakterna bidrage med en del av de årliga omkostnaderna. Styrelsen vill därför livligt tillstyrka, att statsbidrag lämnas Svenska Eldbegängelseföreningen för dess organisationskostnader.

Stockholm den 11 september 1929.

För svenska stadsförbundets styrelse

A. Borgström,
dess ordförande.

/ Henning Karlson.

Vidimeras:

Märtha Silfverhjel *H. Öhlin.*